ופטור · כשאין ברוח בפני עצמו כדי ללבות מייבי דלא בשיש בו כדי ללבות אפילו כשיש בגיבוי המלבה כדי ללבות למה יתחייב דבלאו היכו נמי היה הולך ומזיק אלא ולא כשאין ברוח כדי ללבות מייבי ולכך כשיש בגיבויו כדי ללבות חייב המלבה כי הוא עשה הכל דהוה ליה כמו זה יסול וזה ליטו יסול דחשיב ליטו יסול מסייע שאין בו ממש בפרק המלניע (שבת ל׳ ע. ותס׳) ואם אין בגיבויו כדי ללבות אע״פ שגם ברוח אין כדי ללבות פטור דלא מיחייב משום אש אלא אם כן עשה כל כך בפני עצמו דבלא אם עשה הרוח לו דבר אחר שיוכל להזיק ברוח מוטיה אחר גמר המעשה שלו דהכי משמע המבעיר את הבערה שבפני עצמו עשה את הבערה שיכול להזיק ברוח מוטיה ולכך כאן פטור דבלאו גיבוי לא היתה יכולה להזיק והגיבוי דהייבו גמר עשייתה לא עשה המלבה בפני עצמו ופריך אמאי פטור ליהוי כשעשה הגיבוי ע״י סיוע הרוח כאילו עשאה בפני עצמו כמו לענין שבת דחשיב שרה ורוח מסייעתו כעושה בפני עצמו ומשני אביי הכא במאי עסקינן כגון שליבה מצד אחד ולבתו הרוח מצד אחר רבא אמר כגון שליבה ברוח מצויה ולבתו הרוח ברוח שאינה מצויה ר׳ זירא אמר כגון דצמרה צמורי רב אשי אמר [א] כי אמרינן זורה ורוח מסייעתו ה״מ לענין שבת *דמלאכת מחשבת אסרה תורה אבל הכא גרמא בעלמא הוא וגרמא בנזקין פטור: **מתני׳** °השולח את הבערה ואבלה עצים או אבנים או עפר חייב שנאמר °כי תצא אש ומצאה קוצים ונאכל גדיש או הקמה, או השדה שלם ישלם המבעיר את הבערה: **גמ׳** אמר רבא למה לי דכתב רחמנא קוצים גדיש קמה ושדה צריכי דאי כתב רחמנא קוצים ה״א קוצים הוא דחייב רחמנא משום דשביח אש גבייהו ושביח דפשע אבל גדיש דלא שביח אש גבייהו ולא שביח דפשע אימא לא ואי כתב רחמנא גדיש הוה אמינא גדיש חייב רחמנא משום דהפסד מרובה הוא אבל קוצים דהפסד מועט אימא לא קמה למה לי מה קמה בגלוי אף כל בגלוי ולר׳ יהודה *דמחייב אנזקי טמון באש קמה למה לי לרבות כל בעלי קומה ורבנן לרבות כל בעלי קומה מנא להו נפקא להו מאו הקמה ורבי יהודה °או מיבעי ליה לחלק ורבנן לחלק מנא להו נפקא להו מאו השדה ורבי יהודה *איידי דכתב רחמנא או הקמה כתב או השדה שדה למה לי לאתויי ילחבה גירו וסכסבה אבניו ולכתוב רחמנא שדה ולא בעי הנך צריכא דאי כתב רחמנא שדה הוה אמינא מה שבשדה אין מידי אחרינא לא קמ״ל אר״ש בר נחמני א״ר יונתן אין פורענות באה לעולם אלא בזמן שהרשעים בעולם ואינה מתחלת אלא מן הצדיקים תחלה שנאמר כי תצא אש ומצאה קוצים אימתי אש יוצאה בזמן שקוצים מצוין לה ואינה מתחלת אלא מן הצדיקים תחלה שנאמר ונאכל גדיש ואכל גדיש לא נאמר אלא ונאכל גדיש שנאכל גדיש כבר: תאני רב יוסף מאי דכתיב °ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר כיון שניתן רשות למשחית אינו מבחין בין צדיקים לרשעים ולא עוד אלא שמתחיל מן הצדיקים תחלה שנאמר °והכרתי ממך צדיק ורשע בבי רב יוסף כולי האי נמי לאין דומין א״ל אביי טיבותא הוא לגבייהו דכתיב °כי מפני הרעה נאסף הצדיק אמר רב יהודה אמר רב לעולם

אם יש בגיבויו בפני עצמו כדי ללבות חייב ואם לאו פטור אע״פ שבסיוע הרוח מלבה דלא הוה ליה לאסוקי אדעתיה שהגמרא גזירת הרוח לגימור שלו ויסחייב על ידה ללבות דלא שביח שהגמרא גזירת הרוח עם הגימור לסייעו כי הם מקלקלים זה את זה אע״פ שמייחס מצד אחד כי הגימור חס והרוח קר:

רב אשי אמר כי אמרינן זורה ורוח מסייעתו הני מילי לענין שבת דמלאכת מחשבת אסרה תורה · וכשגורם לזרות הרוח המסייעתו הוי מלאכת מחשבת ולהכי חייב בגרמת זרייה זו אבל עושה מעשה של זרייה בפני עצמו לא אקרי (זורה) לכך הכא לא מקרי מבעיר אלא גורם והתורה לא חייבה אלא מבעיר ולא הכי חשיבא הא גרמא לענין האש כלל אחר גרמות דקי״ל גרמא בנזקין פטור ומר בר רב אשי דפריך גבי לקמה בלא יחפור (ב״ב דף כו. ותס׳) מאי שנא מזורה ורוח מסייעתו מני סבר כרב אשי דהכא דהתם לענין חיוב הרחקה חשיב גירי דיליה ולריך להרחיק ואפי׳ ר׳ יוסי כמו הרחקת סולם מהשובך חשיב גירי דיליה לענין הרחקה אע״ג דלא חשיב ליה התם אלא גרמא דפטור מתשלומין מ״מ אסור ולריך להרחיק וגן היולא מתחת הפטיש דחשיב מזיק משום דניחא ליה דמיזל ומכה בכח אדם לבדו בלא רוח דאם כן לא הוה חני לה גבי מקלן דאם אלא גבי נזקין דאדם: **והבא** גרמא בנזקין · מהון כך נראה דאם שניהם הכיאו עצים ואור וליבו שניהם ואין בכל אחד כדי ללבות פטור ואימה הוא: **לרבות** כל בעלי קומה · בקונטרס פירש כל ב״ח אבל בירושלמי משמע דמרבי אילנות וכל דבר המתובר והכי איתא התם אי מה

[א] [לקמן ושוד בגיב׳]

[ר״ש אמר]

נב ב ב מ מוש״ש ש

[לעיל כו:]

[לעיל כו: כיצה יג: תגיגה ז: סנהדרין סב: זבחים מז. בריתות יט:]

[לעיל כה: לקמן סא:]

[לעיל נא. ותס׳ נסמן]

שמות יב

יחזקאל כא

ישעיה נז

[ר״ש זיקא] ע״ל נר יוסי

גליון גמ׳ אם מיב עיין חולין פוס׳ ד״ס

[illegible] כגון: ה"קנה פרסחה היינו דיקנא שבגמר נידונו והגיע לכך שאם יעקרו וישלהו במקום אחר יתקיים הלכך הוי כפירות גמורים ומין אותו בפני עצמו כי"ם. וריש גלותא טעה בזה שהיה נראה לו שכל אילן חשיב כפירות גמורים.[ג] (ג) וכבל שאר אילנות אם קטם נטיעה אחת אם בת שנתה משלם שתי כסף • אם בת שתים משלם ארבע כסף: **מ אונם** אין משלם את הנער. ר"י היה אומר דנער שהוא אחד מה' דברים שנאמרו בחובל היינו נער שבשעת חבלה. אבל נער הנמשך אחר מיכן ימים רבים אינו משלם. והביא ראיה מהברייתא דכתובות פרק אלו נערות (דף לט.) מהא דתנן האומר נותן את הנער ובני בנמרא נער דמאי ותימה דמאי קבני והלא דבר יהוא שיש נער גדול בביאה ראשונה בהשרת בתולים. והתם נמי קאמר מפותות אין להן נער והא קא חזיק דרוב קטנות חולות מן הביאה ראשונה. לכך היה אומר דאין משלם מה שהיא מלטערת אחר כך. הלכך אין יכול לומר נער של השרת בתולים דאינה מרגשת באותו נער מחמת הכאת ביאה. וקטנות שהן חולות הייט מלטער שאחר ביאה. והייט דקאמר התם פיקחות שבהן לומדות מפותות אין להן נער אלא כמיא חמימא אריש דקרחא דהוו נער של שעת ביאה. והא דאמרינן בפרק החובל (דף פה.) נער אומדין כמה אדם רולה ליתן לקנות לו ידו המוכתב למלכות בין סס לסייף. הייט דוקא אומד נער החתיכה בנבד. [ד] ואין נראה לרבינו שמשון. ואין ראיה מהברייתא דכתובות *דמהניתין דהתם פוס (ה) חייש לכתם נופלת. דקתני דאונס טהן את הנער והמפתה פטור ומדמפטר במפתה אלמא חייש לכתם נופלת מה שסופה להלטער תחת בעלה. לפיכך הוא דחוק למלוא נער דאונס. ואתיא הברייתא דפרק החובל כפשטא דמשלם כל הנער שבין סס לסייף בין נער דחתיכה בין נער שאחריה עד שיתרפא כאילו נחתכה על ידי סס*:

ו' [דף נט ע"ב] **המגדיש** בתוך"א של חבירו אלא בדשות וכו'. לימא הגן שחמת דלא כרבי וכו' אמר רב פפא הכא בגער בי דרי עסקינן וכו'. אין להבין ראיה מכאן דהלכה כרבי שכן דרך הגמרא להדורי ולאוקמי מהניתין אליבא דכולהו תנאי אף ע"ג דלית הלכה כותייהו. כדאמרינן ברים שנים אוחזין לימא מתניתין דלא כסומכוס נימא מתניתין דלא כבן עזאי. ג) ואפשר דנפקא מינה בהך דרב פפא אף לרבנן. דכי היכי דלרבי בגער בי דרי היכא דאמר ליה עייל עייל ואיגער לך קאמר הכא נמי לרבנן גער בי דרי העלהו מעלה אחת. [ו] ויש אלא בדשות דדיה כשחמת דעלמא ואם אכלהם בהמתו אל בעל הבית ח יב: **יא השולח** את הבעירה ביד חש"ו פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים. פליגי בגמרא ר"ל משמיה דחזקיה ורבי יוחנן. ר"ל אמר מסר לו שלבבת חייב. ורבי יוחנן אמר פטור עד דמסר ליה נוחא [דף ס ע"א] וסילהה ורבנא. לעיל בפרק קמא פירקהי דהלכתא כר"ל. *ת"ר המלבה ולבתו הרוח אם יש בליבויו כדי לגבות חייב. *והוא שאין ברוח כדי לגבות דאי יש ברוח כדי לגבות אפילו יש בליבויו כדי לגבות פטור דמאי קבביד בלאו היכא נמי התלבה ותיזק. ואם אין בליבויו כדי לגבות וגם לא ברוח כדי לגבות ולטרפו יחד וליבו פטור. ולא אמרינן [אע"פ] שאיישו הרוח בעשיית האש הוי כאילו הוא עשהו לבדו מידי דהוה אחורה ורוח מסייעתו דחשבי' ליה כאילו עשה המלאכה לבדו. דהתם מלאכת מחשבת אסרה הורה אע"פ דלא הוי אלא גרמא בעלמא בהכי חייבה הורה כיון דמלאכה זו עיקר עשייתה ע"י רוח. [ז] אבל הכא גרמא בעלמא וגרמא בנקיון פטור:

הגה"ה

*ואיכא דאמרי כיון דלא אשכחינן בהדיא דפליג רבי חזקיה עליה הלכה כרבי יוחנן. מהר"ם: שולח ביד פוס פיקח פטיקח מייב אחר הבית אלא אחור ואחד הבית את העצים אחרון חייב כל אחר ולינה המלבה הייב ליתנו הרוח כגון פעוהין אם היה רוח שאינה מצויה ואם בא רוח מצויה אחרון חייב. פר"י מהר"י: לא שבא ברוח מצויה ואם כבר נתהבה הרוח. פר"י מהר"ם: ואפילו אי חביב דיליה לענין הרמקה דלקמן דבי בר מרין דפרק לא יחפור פטור בהזיקו. מא"ז: מכאן נראה אם שנים הביאו עצים ואור ובאיהם לינו ואין בכל אחד כדי לגבות שניהם פטורין ודומה פר"י ורבינו שמשון. מהר"ם:

יב [דף ס ע"ב] **גדישין** דישראל הוו ופלשתים טמונים בהו ומבעיא לי' אם מהו למיקלייה. *אבל הא לא מבעיא לי' אי שרי למיקלייהו להצלת ישראלים. פוס דמילתא דפשיטא היא דאין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש אלא שלש עבירות. אלא הכי מבעיא ליה מהו למיקלייהו אדעתא דליפטר מהשלומין. ואמרו ליה [ח] אסור להציל עצמו בממון חבירו אדעתא דליפטר אלא יציל עצמו וישלם. מהו לחלוקי שעורים דישראל

הגה"ה

*דן רב כרבי מאיר דאמר כתב לראשון ולא התמה לו לשני ותמה לו לישראל כתובתה ודוקא לא תתמה אבל אם התמה לראשון מיד לא אבדה כתובתה כדאיתא בפרק מי שהיה נשוי ואם כתבה לו שטר בפני עצמה לישראל כתובתה. ועוד מפרש ר"י דאפי' בשטר של בעלה לישראל כתובתה אם כתבה שהיא מוכרת אבל הכא מייירי שהתמה לו שמחלת שעבוד כתובתה שיש לה על שדה זו ושמואל אמר עד שתכתוב לו אחריות. ומפרש הר"ר אליעזר משרגיא דשמואל לטעמיה דאמר אחריות לאו בעות סופר הוא. מהר"ח: ויש"אל הבא מהתם נכרי הרי הוא כנכרי ואין לו חזקה אלא בשטר והא"מ אם לא מיתה כלל אבל אם מיתה תחלה נגי אדעתיה דלא היה ירא לאמות ומעתה היה לו לאמות בשוא כל שלש ומדלא מיתה הפסיד הא דן רב כר"מ ושני ליה בין ניקא אחד לשני לקוחות כך דן דאמרי"ם. מא"ז:

הגה"ה

*ומפרש ר"י דאפי' יש עדים שהיה בו מרגניתא מיבעיא ליה דשמא לא אינשי ליה לאסוקי אדעתיה לאחר ולא אמרינן מאי הוה ליה בביה דאיתיתיה ביון דלא רגילי אינשי לאנחתי כלל ולא דמי לדינר זהב דלעיל שאחר לה של כסף דאינשיא לה לאסוקי אדעתא עפי זהב לא היתה שומרתו ה ולא דמי לאבנקי בגדים דהכא רגילי עפי דמנחי מרגניתא בכספתא. פר"י: והוא הדין לענין שבועה אי עשין דבר שרגילין אינשי מטמון דלא רגילי לא מטמון ואפי' בעדים פטור:

**ולא מיקן דממונא לקולא. מהר"ם:

*דתריסיה דבר זירא אקיף גבי חד בר נש ליטרא דדהבא מת בר זירא ומת תריסיה והיו לבר זירא בנים גדולים וקטנים והוהר ר' ישמעאל בר' יוסי ניתן מני הוסכ לבני בר זירא הגדולים ואתאי יהא מונא עד שיגדלו הקטנים וכשמת ר' ישמעאל בר' יוסי לא המעשה לפני רבי חייא והורה ליתן מני הגשאר לבני

הגהות הב"ח א בתוך שדה חבירו: ב תניא ר"ל וכו' ואפילו עד מאה מיל: ג ואין נראה לר' יצחק ז"ל דמשמע דאיירי בבעיא זו: ד שמשלם כל מה שבתוכה שכן דרך בני ומפרש ר"י וכו' ולא דמי ממי לאבנקי:

הגהות הגר"א ז) פסק מהר"מ כו'. י"ג וכ"ד כל הפוסקים: כ) ואפשר דנפקא מינה כו'. י"ב וכ"ש חולק על זה וגם בטור לא כתבו: ג) ואין נראה לר"י (בעל התוס' וכמה

פלפולא חריפתא

[ב] וא"ל דר"ש אית לה נמי כתם נופלת. והא דקאמרינן דהכי תנאי ור"ש אמרו דבר אחד לאו לאפוקי מדרבנן וכר"ג קתנו התוספות בדיבור מאן תנא דאמר אבייי ר"ש היא ועיין מ"ש לקמן בפי' רבינו שמשון: [ג] ובכל שאר אילנות אם קיקן כו'. כדאיתא בגמרא דף ל"ח ע"ב: [ד] ואין נראה לרבינו שמשון. מבלתי מבמע ליה לטעור סימן מ"ד דרבי' לא ס"ל כר"י דמשמע דדחה לדברי ר"י מדר"ש והכ"י הביא עליו מכין לו ר"ל מדהכא. ומ"מ בתשובה בלא ק"מ סימן ב' שהביא הכ"י דוחה לדר"ש מבוס לדברי ר"י שבבת הן לעבר שתר"ב אינו אלא גרמא כמו בשת שכל ימיו מלטער כשמוכירים לו שתביאו זה אינו מבלם. ולא דמי לרפוי ובכת שאינם חלים אלא עד לאחר מעשה אבל נער ובשת חלים בשעת מעשה ולי נראה לתרץ דהא דקתני ר' ונוטעים לו מיד רפוי ובכת עד שיתרפא דשמעינן מינה דאילו נער אין לומדים עד שיתרפא ומשמע דאלו אם בשעת מעשה מלטער ולא חל בשעת מעשה לא ליתנו ליה מיד אלא לכשיגדל יתנו לו ל"ג דבר יום ביומו קמ"ל דאפ"ה לומדין עד לכשיגדל ר"ל דאפ"ה לומדין ולא בריכה ליה למיתני: [ה] חייש לכתם נופלת. וכפירוש רבינו לעיל דלא כהרמ"ה: [ו] ויראא אלא בדשות דדיה כשחמת דעלמא. דעלמא היינו דאמר כגון פירך ולא אמר ואשמרם: [ז] אבל הכא גרמא בעלמא. אבל הכא בעבירה שבפני עצמו עשה לא כעבירה שיכול להזיק בדות מצויה ולכך פטור עצמו בלא שיוש הדות לו דבר אחר שיוכל להזיק בדות מצויה אחר גמר המעשה אלא דבר אחר שאינה הקלה לגיל ישראל אלא דשאני המגיל לאחרים אע"פ ובלבד הייטו גמר עשייתו לא עשה המלאכה בפני עצמה: [ח] אסור להציל עצמו. ה"ה דלגיל אחרים נמי אסור בפני עצמה: [ט] והלבה כרבנן דבר אחר בסוף פרק גוזל בתרא שהא לי אתה אומר כן אין לך אדם מגיל אחרים: [י] לאשה. דמרגלא בפומיה גבי קידושין וכ"ל דנעשה בכספתא: [כ] בתוך של חבירו. וכ"כ הרי"ף והתוספות ומיהו הכהת כשבלה הגדר מתחת הדליקה בדלקמן: [ל] ומספיקא לא מפקינן ממונא. ולי אפשר לומר דאין לך דבר שאינו עדים שמעו: [מ] בנון שיש עדים שמעו. כ"כ הרי"ף דאי אין עדים יכול ליגבא לפי שלא עשה מעשה. ולפי דברי הרמ"ן ז"ל דמידע אבל כאן לא הוי שהוה מסר לאין אחר מבים עלמו רבא ופלגינן דיבוריה: [נ] ועלהה בחיקו. עיין בסוף מכילתין שכתב רבינו בזה: [ס] ומספיקא לא מפקינן ממונא. ולפי אבל אם המסור עלמו אינו יודע כמה הפסיד. ולפי' מודה מקלת ולא דמי לאחשין דעבדא ואמשין לא ידענא דהתם הוא לאפסיד דהכ"ל למידע אבל כאן לא הוי דדיה: [ע] אבל אם המסור עלמו אינו יודע כמה הפסיד. ועיין בדברי רבינו לקמן גבי חד שק גמור וכו': [פ] דומיא דטמון שאין המגביר יודע כו'. ומבעיא ליה בחשוב שכן דרך בני הביאה כ"י בפי' שם"ח. ועיין בדברי רבינו לקמן גבי חד שק גמור וכו': [פ] דומיא דטמון שאין המגביר יודע כמה הפסיד הביאה ר"י בפי' שם"ח. ועיין בדברי רבינו לקמן גבי חד שק גמור וכו': [פ] ומבאן לא מדמינן לגנבא. לא ידענא מאי קאמר לענין מה דלא מדמינן אלא מינו בתלמוד אוס דבר: [ק] ומבאן לא מדמינן לגנבא. לא ידענא מאי קאמר לענין מה דלא מדמינן אלא מינו בתלמוד אוס דבר: [ק]

תפארת שמואל

דמיים וכמ"ש לקמן ודלא כמו שבבית ביש"ש וק"ל: (ב) ובו' וכו' בגמרא. וביש"ש הביא זה שהביאו והרין עמו: (ג) ונראה דאי אפשר לתקפו כהן ולהאיר דהתם הוא הכל שעבוד הסיקה אבל כאן הוא שעבוד בריית מהבי בכתובות לדאיה ויש לתמוה תעוד סימן ש"מ סעיף

גרם כיבוי מי אמר . וא"ת הא קתני מתני' בין מלאים בין ריקנים ומאי רבותא איכא טפי במלאים מבריקנים אי לאו דמיירי בדרכן להשתבר וי"ל דס"ד דמיירי בכלים שאין דרכן להשתבר וקמ"ל דלא גזרינן אטו כלים שדרכן להשתבר :

מנער את הטבלא והיא עטלא ואם כבתה כבתה . לומר ר"י דמיירי בליכא שמן בגר דאי איכא שמן בגר חייב שהרי שופך ממנו והוי כמסתפק ממנו דחייב משום מכבה כדאמר בפ"ב דביצה (דף כב:) ובירושלמי מוקי לה בגר שכבה ולא קתני בהך ברייתא ואם כבתה כבתה ואתת לאשמעינן היתר מלמול ע"י נישר לר' יהודה דאסר מלמול בגר שכבה אי נמי אפילו לר"ש ובגר גדול כגון קנרה ועשיית דמודה ר"ש כדאמר בפרק [כירה] (דף מד:) לו כשיש אחר ונאלת אלא שכבה הלהבה : **פותח** וטעל כדרכו . אע"פ שע"י כן מאבדנו הגר ומתקרמלן השמן מן הלהבה לו מתקרב והוי מכבה לו מבעיר אבל אין לפרש משום כיבוי דדוח דאחורי הדלת ליכא דוח ושוד דל"ב הוא ליה לממיר פותח אדם דלת כנגד הגר כדקאמר בסמוך כנגד המדורה ושוד דתיקח פותח טעל מאי איסורא איכא אלא כדפרישית ואי לאו משום כיבוי והבערה משום מלמול אין לאסור דבגמילה דלת לא תשיב מלמול וגם לא הוי בשים לדבר האסור דבית תשוב הוא ובטל אגב בית לי נמי בשבת דלא הוי בשים : **מר** סבר גזרינן. הלכך צריך ליזהר שלא לפתוח הדלת לפני המדורה אפילו בדוח מעיה דהא ליכא עלה אבי דהוי בתרלאה והא"מ כשהמדורה קלת קרובה אלא הדלת : **והא** איפכא שמעינן להו . לאו דווקא איפכא דר' יוסי דבריתא הוי כמו מתני' דאסר דרכו להשתבר אלא הייט איפכא דבמתניתין מתמיר ר' יוסי טפי מדרבנן ובברייתא מיקל טפי : **ורבי** חיים איפוך מתני' ט' .

וא"ת מ"מ תקשה דבמתני' לא אסרי רבנן אלא חרס חדש ובברייתא אסרי אפי' יש מדקנו כלי מתכות וי"ל דנקט בברייתא כלי מתכות משום דאין חיוב בהם כין חדשים ליכשים והא"ה כלי חרס יש: **והאמר** רבה ט' . ואם תאמר ואמאי לא מפיק ברייתא דטעם אים לן לאסוכה ממתני' והוי אמי נמי שפיר הא דרבה בר מחליפא ומימא דרבנן לדברי ר' יוסי קאמרי ואינהו אדי אף בכלי חרס חדש וי"ל דהתלמוד לא קאמר אלא דאיכא טעם כ' אלא הכי הוה קשיא דרבנן אדרבנן מדרבנן אלא משום דאיכא אלא הכי הוה קשיא דרבנן אדרבנן מכ"ש קאמר אי הכי :

*) [ועי' תוס' עירובין כג: ובגיטין ט: וכתובות ג: וכ"מ נ: שבועות מה: ד"ה אי הכי]

*) עיין עדות ערך ספרק .

גמ' **חוט דאפר כר"ש** . דסרי לעטוני דליקה בעור גדי : **גרס** **ביבוי** . כי האי גוונא דאמנינא למים הוא כבה : **מי אמר** . דילמא הא דקתני במתני' ושטין מחיצה בכל הכלים לאו בחדשים המחבקשים קאמר : **גר** . חולק קרוטיי"ל : **אלא בשבת** . דשכחו תורה אור מבעוד יום על הטבלא אלא מדעת : **אבל מנים נפשית** . טבלא בסים לדבר האסור ואסור לטלטלה כדי לגעורה : **לייט עליה** . על כל המורין כן : **כר' יסודה** . דאמר דבר שאין מתכות אסור : **בפסיק רישיה** . והכא נמי הרוח מבבהו : **בגגר ספרדורים** . ואע"פ שרוח מבבהו ומבעיר האור : **מאי טעמא דמאן דאסר** . אין דרך להבעיר ברוח מעייה ולא פסיק ריסיה ולא ימות הוא : **אף כלי כפר שיחין** . חרס העשוי מאוטו עפר חזק הוא ואין מתאבר אלמא לר' יוסי בגרס כבוי טפי מיקל מדרבנן : **וכי מיתא איפוך מתני'** . ומאי בריסא דברי ר' יוסי ומכמיס אוסרין בכלי חרס חדשים ט' : **ור' יוסי דבריתא** . דמשמע דבהאהו דפקעי מוזה דהא כפר שיחין וכפר חגניה הוא דקתני : **לדבריהם קאמר לה** . לדידי כל הכלים שבו דגרס כבוי מוחר אלא לדידכו מהי לאסריתו גרס כבוי אודו לי מיהת דבהאי אפילו גרס ליכא : **כורך עליו גמי** . קס"ל דאמת כדי שלא יתחק את הסם בגיפס אלמא לרבנן גרס מחק אסור ולר' יוסי שרי : **ובלבד שלא ישפשף** . דהוי מוחק בידים : **ומסברא** . דהכא גמי דאלרטה רבנן משום שלא יתחק הוא : **הפי גמי** **היכי דמי** . להגין עליו : **מי דמיסדק** . שלא יכנסו בו מים ויתחק הוי תלילה : **ומי דלא מיסדק** . לבשרו : **עיילי ביה מים** . ואיבו מגין מלמחוק : **מיפוק ליה דמשום דיו** . בלא גמי גמי מייק דיו ומקני בלחה : **מכל מקום קשיא** . גמי לרבנן לחה להו : **מכלל דלר' יוסי כו'** . בתמיה והא כתיב לא ירלחה בך ערות דבר (דברים כג) : **אלא מי מיכא גמי הכי גמי** . דמודה ר' יוסי דצריך לכרוך עליו גמי ולא סבי ליה לאלוחי ידיו עליו דילמא מיסחלי ומקיל ליה לידיה : מבילה

גמ' **חוט דאפר כר"ש** . דסרי לעטוני דליקה בעור גדי : **גרס** **ביבוי** . כי האי גוונא דאמנינא למים הוא כבה : **מי אמר** . דילמא הא דקתני במתני' ושטין מחיצה בכל הכלים לאו בחדשים המחבקשים קאמר : **גר** . חולק קרוטיי"ל : **אלא בשבת** . דשכחו תורה אור מבעוד יום על הטבלא אלא מדעת : **אבל מנים נפשית** . טבלא בסים לדבר האסור ואסור לטלטלה כדי לגעורה : **לייט עליה** . על כל המורין כן : **כר' יסודה** . דאמר דבר שאין מתכות אסור : **בפסיק רישיה** . והכא נמי הרוח מבבהו : **בגגר ספרדורים** . ואע"פ שרוח מבבהו ומבעיר האור : **מאי טעמא דמאן דאסר** . אין דרך להבעיר ברוח מעייה ולא פסיק ריסיה ולא ימות הוא : **אף כלי כפר שיחין** . חרס העשוי מאוטו עפר חזק הוא ואין מתאבר אלמא לר' יוסי בגרס כבוי טפי מיקל מדרבנן : **וכי מיתא איפוך מתני'** . ומאי בריסא דברי ר' יוסי ומכמיס אוסרין בכלי חרס חדשים ט' : **ור' יוסי דבריתא** . דמשמע דבהאהו דפקעי מוזה דהא כפר שיחין וכפר חגניה הוא דקתני : **לדבריהם קאמר לה** . לדידי כל הכלים שבו דגרס כבוי מוחר אלא לדידכו מהי לאסריתו גרס כבוי אודו לי מיהת דבהאי אפילו גרס ליכא : **כורך עליו גמי** . קס"ל דאמת כדי שלא יתחק את הסם בגיפס אלמא לרבנן גרס מחק אסור ולר' יוסי שרי : **ובלבד שלא ישפשף** . דהוי מוחק בידים : **ומסברא** . דהכא גמי דאלרטה רבנן משום שלא יתחק הוא : **הפי גמי** **היכי דמי** . להגין עליו : **מי דמיסדק** . שלא יכנסו בו מים ויתחק הוי תלילה : **ומי דלא מיסדק** . לבשרו : **עיילי ביה מים** . ואיבו מגין מלמחוק : **מיפוק ליה דמשום דיו** . בלא גמי גמי מייק דיו ומקני בלחה : **מכל מקום קשיא** . גמי לרבנן לחה להו : **מכלל דלר' יוסי כו'** . בתמיה והא כתיב לא ירלחה בך ערות דבר (דברים כג) : **אלא מי מיכא גמי הכי גמי** . דמודה ר' יוסי דצריך לכרוך עליו גמי ולא סבי ליה לאלוחי ידיו עליו דילמא מיסחלי ומקיל ליה לידיה : מבילה

והכי קתני עושין מחיצה בכלים ריקנין ובמלאים שאין דרכן להשתבר ואלו הן כלים שאין דרכן להשתבר כלי מתכות וכלי כפר שיחין וכלי כפר חגניה נמי אין דרכן להשתבר שר' יוסי אומר אף כלי כפר שיחין וכלי כפר חגניה אין דרכן להשתבר ורמי דרבנן אדרבנן ורמי דרבי יוסי אדרבי יוסי *דתניא "הרי שהיה שם כתוב לו על בשרו "הרי זה לא ירחיץ ולא יסוך ולא יעמוד במקום הטינופת 'נזדמנה לו טבילה של מצוה כורך עליה גמי ויורד וטובל רבי יוסי אומר לעולם יורד וטובל כדרכו ובלבד שלא ישפשף שאני התם דאמר קרא "ואבדתם את שמם מן המקום ההוא לא תעשון כן לה' אלהיכם עשייה הוא דאסור גרמא שרי אי הכי הכא נמי כתיב "לא תעשה [כל] מלאכה עשייה הוא דאסור גרמא שרי *מתוך שאדם בהול על ממונו אי שרית ליה אתי לכבויי אי הכי קשיא דרבנן אדרבנן ומה התם דאדם בהול על ממונו שרי הכא לא כל שכן ותסברא האי גמי היכי דמי אי דמיהדק קא הוי חציצה אי לא מיהדק עיילי ביה מיא חציצה תיפוק ליה משום דיו בלחה *דתניא 'הדם והדיו הרבש והחלב יבשין חוצצין לחם אין חוצצין מבל מקום קשיא אלא אמר רבא בר רב שילא "הייטו טעמייהו דרבנן דסבירי אסור לעמוד בפני השם ערום מבלל דר"י סבר מותר לעמוד בפני השם ערום דמנח ידיה עילויה לרבנן נמי "דמנח ידיה עילויה זימנין דמשתלי ושקיל ליה לד' יוסי נמי זימנין דמשתלי ושקיל ליה אלא אי דאיכא גמי ה"נ הב"ע לאהדורי אגמי רבנן סברי טבילה

יומא ח. כח. [מס' סופרים פ"ט הל"ב]

דברים יב

נעיל קיז:

סמחים סה: מנחות כח. זבחים נ:

הגהות הב"ח

(א) גמ' כנגד המדורה :

נעיל עמי קנ. קיח: קיט. קלב. [קמג.] ביצה לו. סוכה נג: כתובות ז. נסרות סה.

גליון השים

גמ' הכי זה לא ירחון. עי' מה דף סו ע"ב תוס' ד"ה אם סמוך : שם דמנח ידיה עליה . עי' מהרזומת הדשן סימן י :

אמרינן בנגמרא דשרפת על חשבון ועל האנוז כו' תיבוי לטאן דאסר מערסין תיבוי לם"ד אין מערסין, ואסור לאחרים בשאר וחצילו עמי שכן דרך בני אדם לחשאיל כלו בשבת שי"ח כלים דקא"ר יוסי [מקשרין] כמו מעיל . ובלשון ישמעאל כרכום שיש לו בית ראש ועושה לו הלובשו ויש לו לולאות ועקרים (שרוא הוה) [שמחברן והוא] כמו מלבוש : אונקלי . בגר דקיקי שקראא מערקא שלובש אדם על בשרו ותלקם כל נשא וכן שניבו (מגילה כ"ד) בענין תפלין של יד ציפורא דהב ונחנו על בית יד של אונקלי שלו הרי זה דרך הדיוטות : פרגא . גם היא מגעת עד לסמה מסמורו של אדם וקורין לו בלשון פרסי פשה . ונקשר כרשב אפורה והיא אפרי ואפורה בתורה ויש בה כסים כסים כגבר הלב ותחת הידים : קבטים של פשתן . חלוק תתחתון שלובשין אותו ונקרא גלאלה . חלוק הוא המלבש העליון וקורין לו ודבנין: שבי. ספרקים *) ויש שגרס סוברקין ודם בלשון יון הסכנסים ושמעון שאסר דגאון גם' דה' דם חפנקי שמלבשין בהן הידים עד האצל ויש בהן בתי אצבעות שני מגעלים בכשמקן : שני פרגר . בלשון ישמעאל נדראבי : אנפליאות . גם הם מגעלים לשוקים עליון האגין שעל השוקים מן חגור . ומעפורת וחגור שבמתנים וטובע הרי י"ח כלים : ר' שמעון בן גגם אומר פורשין עור של נדי כו'. אמר רב יהודה מלית שאחו בה הארר מצד אחר נוחן עליה מים מצד אחר ואם כבתה כבתה . והא דראי גרם כיבוי הוא . ואקשינן עליה מסתנית' דקתני פרשפה ומתכפה בה אבל מים שהן גרם כיבוי לא קתני ואתגיגן לאוקמיה לרב יהודה ב"ר שמשון בן גגם ולא קם . דר' שמעון בן גגם לא קאמר אלא מפני שרוא מהרך הא גרמא בידים לא קאמר אלא קם רב יהודה כרבנן . ותנן עשין מחיצה בכל הכלים בין שלאים בין ריקנין דשרו גרם כיבוי ור' יוסי אסר גרם כיבוי והלכה כרבנן וכרב יהודה : גר שעל גבי מבלא ואיתא דאוקמה דבי ר' יגאי בשמה גר שעל גבי מבלא . אבל המנית גר על מבלא נעשה מבלא בסים לגר שהיא מוקצה מחמת איסור ואסור לטלטלה* . ותהגא תגא קמיה דרב ולייט עלה רב . היכא דידע שבוראי כשפותח ונעל יכבה הגר מפני שהדלת נוגעת בו ומכבהו שאסור דבהא אפי' ר"ש מודה דהוי פסוק רישיה ולא ימות . אבל אי גרם בעלמא שרי : **אמר** רב יהודה אסר שמואל פותח אדם דלת כנגד המדורה בשבת . ואינו הרשש . ואע"פ שהדלת מלבה את האש ליים עלה אביי דחשיב ליה כמבעיר את האש ואי רוח שאינה מצויה היא והוא שאינה מצויה ומשבת לא פליגי דאסור. כי פליגי ברוח מצויה אמר רוח שאינה מצויה . ומר סבר לא גזרינן והלכתא כאביי וקאמרינן בגמרא דהכונס צאן לדיר בגיקין הסלבה ואין בליבויא כדי ללבותה פטור . ואקשינן אמאי פטור . ואמרינן בה כמה פעמי . פיסן ברי"ש . אמר אביי כגון שליבה מצד זה וליבתה הרוח מצד אחר רבא אמר כגון שליבה ברוח מצויה וליבתו הרוח שאינה מצויה . רב זירא אמר דצמרא צמירי . רב אשי אמר אמרינן זורה ורוח מסייעתו לענין שבת דסלאכה מחשבת אסרה תורה . אבל הכא גרמא בעלמא היא ונרמא בנוקין פטורי ש"ם דכיון דמשיי אוהבא אפי' לרוח מצויה לגבות ומחשב לכן אסור בשבת דהייטו מלאכת מחשבת: מתניא דשמעתא. דר' יוסי מתיר בכלים מליאין מים כגון כלי מתכות וכלי כפר חגניה וכפר שיחין חוק ואינן מתבקעין באור . ואע"פ שאין גרם כיבוי אסור כגון חגי שקי . ור' יוסי דשרי

**מאי טעמא ליים עלה רב אי נימא דרב סבר לה כר' יהודה תמנא ביהודו בפ' בתרא מדליקין (נעיל דף כב) אסר רב הלכה כר' יהודה ורב חייא בר אבין מתני לה בלא נבוי רב אסר הלכה כר' יהודה רב אסר אין הלכה כר' שמעון בגירוה בכלל דכר' יהודה מביאה ליה דפליג על ר' שמעון ואסר דבר שאינו מתכוין ונפוף פ' שמונה שרצים (נעיל דף קיח) ובפרק בתולה נשאת (כתובות דף ו) הלכה אסרו אסר רב הלכה כר' יהודה ורב חייא בר אבין מתני לה בלא נבוי רב אסר הלכה כר' שמעון ואמר מתניתין דלא כר' יהודה דתנן מדליקין בכל מדליקין ומכין לתרומה ובכל הנרות ובכל הבדלה ובכל הנרות ובכל הבדלה ובכל הנרות ובכל הבדל

איך יפלוג ר' חסדא על רבותיו רב ושמואל ע"ש והנה הרמב"ם והאב"י כתבו ג"כ להרשב"ם דד' מינים טעונין ברכה במקומן ותל"ד לתרץ דברי הרשב"ם והאב"י והרמב"ם דגם הגאונים הכי ס"ל כאשר נבדר א"ה דהכי ודאי מסתברא דהש"ס אמר סתם דברים הטעונין ברכה לאחריהם במקומן וא"כ בפת לחודי' ליכא לאוקמיה דא"כ למה אמר דברים הטעונים ל' רבים אלא ע"כ כל הד' מינין דטעונין מעין ג' לכן צריכין לברך במקומן דהא להכן גמליאל ודאי צריכין במקומן דלר"ג ד' מינין צריך ג' ברכות ומסתמא טעונין ברכה במקומן ומזה יצא דין זה להגאונים הנ"ל דאם שוה' שיעור ברכה אחורנה הוי שפיר במקום סעודה וא"כ ע"כ הא דאמר שמואל ולא יצאו ידי קידוש ע"כ מידי ולא שוה שיעור ברכה אחורנה וא"כ לק"מ מה שהקשו הוה' וסייעתן על הרשב"א דהאי יין צריך לברך אחריו במקום ששתה ואפ"ה אותיב שפיר לר' יוחנן לעיל דהא רב ושמואל וד' יוחנן בחדא גוונא מידי וע"כ הא דפליג שמואל ואמר לא יצאו ידי קידוש על כרחך ולא שוה בבה"כ שיעור ברכה אחורנה דאל"כ הוי קידוש במקום סעודה וכיון ולא שוה שיעור ברכה אחורנה ולא נתחייבו בברכה אחורנה הו"ל יין זה כדברים שאין טעונין ברכה במקומו דזל בתר טעמא דבדברים הטעונין ברכה לאחריהן במקומן לא הוי שינוי מקום. ואין צריך לברך משום דלקביעה קמיה הוה פי' משום דע"כ צריך לבא אל מקומו הוי כאלו עדיין במקומו וכיון ולא שוה ממנו שיעור ולא נתחייב בברכה אחורנה ואין צריך לבא אל מקומו ואורבה יין זה גרע יותר מדברים שאין טעונין ברכה אחריה' במקומן דהתם עכ"פ חייב לברך ברכה אחורנה וכל שלא ביין אחריו לא אסח דעתיה מן שתיה והכא בשותה פחות משיעור אין חייב כלל לברך ואפ"ה אמר ר' יוחנן ידי יין לא יצא ושינוי מקום הוי הפסק וע"כ אותיב שפיר לר' יוחנן מדתני שינוי מקום צריך לברך אבל רב חסדא דאידי ע"כ בשותה שיעור ברכה אחורנה מדאמר לקבעי קמיה הוה ושיי' שפיר מטעם זה כיון דמחויב לבא למקומו לברך ברכה אחורנה הוי כאילו עדיין במקומו ולא הוי שינוי מקום זה ברור ונכון בס"ד ומזה הוציאו הגאונים דין זה היכי דשתה כשיעור שחייב ברכה אחורנ' לא הוי במקום סעודה דאל"כ קשה מאי אותיב לר' יוחנן אימא ר' יוחנן איידי כדאידי רב חסדא לקמן בשתה שיעור ברכה אחורנה אלא ודאי ע"כ מידי בלא שתה שיעור ברכה אחורנה דאל"כ הוי במקום סעודה וכיון ולא שתה שיעור שחייב ברכה אחורנה הוי ממש כדברים שאין טעונין ברכה במקומן ואורבה גרע מינה כדפרש"י וא"כ שפיר אותיב לר"י וכיון דהגאונים לא הוציאו מהש"ס רק דאם יש כשיעור ברכה אחורנה יצא ידי קידוש ודין ברכה אחורנה יש בו פלוגתא לכן כתבו סתם ותלוי דין קידוש בשיעור ברכה אחורנה דהא עכ"פ מוכח בש"ס כל שחייב בברכה אחורנה יצא ידי קידוש דהיינו מאן דאית ליה רביעית י"ל רביעית דוקא אבל למ"ד רוב רביעית יצא ברוב רביעית ידי קידוש ומשכחת קידוש בלא סעודה אם שמעו הקידוש הזן לא שתו כדפי' לעיל גם כן בשם הגאונים*) ולפי זה יצא לנו דין ברור דבכוס אחד ששתה יוצא ידי קידוש ולא כב"ח וט"ז אלא כדעת ב"י ורמ"א והוא עיקר וברור לע"ד:

רפב ס"ה אם לא נמצא מי שיודע להפטיר כו'. מלשון רמ"א משמע אפי' השביעי רוצה להפטיר כיון שהפסיק בקריש צריך לחזור ולקרות בתורה ולברך וב"י"ש מסתפק בזה וצריך עיון דבטור בשם הר"מ מרוטנבורג ס"ס זה מבואר דאין צריך לחזור ולקרות ע"ש מבואר דהקריש לא הוי הפסק כלל. ועל כן לא פליג הרא"ש אלא כיון דכבר אמר קדיש א"צ לומר פעם אחרת אבל אם לא אמר קדיש מודה הרא"ש דלכתחלה יאמר קדיש אחר הוי ריפטיר וכן נוטה דעת ריב"ש עיין שם ע"כ גם דברי רמ"א צ"ע:

שכח כתב המג"א להעמיד בשבת עלוקה שקורין פייאפקו ולמצוץ דם באדם הוא איסור תורה. וראייתו מהא דהשיך בו נחש דסנהדרין דף ע"ח דמחייב ר"מ והוי כאלו תוקע סכין בבטנו ואפילו רבנן לא פטרי אלא דס"ל ארס מעצמו מקיא ע"ש. והנה מראיה זו שהביא יש ראיה להיפוך דליכא איסור תורה. דהא התוס' פרק כיצד הרגל דף כ"ג שיטה בו נחש היינו שנטל את יד חבירו ותחב לתוך פי הנחש לכ"ע פטור כי פליגי בהשיך את הנחש פי' שדחק שיני הנחש תוך בשר חבירו מר סבר ארס בין שיניו עומד והוי כמו שהרגו בידים ומר סבר מעצמו מקיא ע"ש הרי מבואר דבעלוקה הנ"ל לכ"ע לא עביד כלום. ותו נ"ל ראיה לכאורה מהא דקי"ל לעיל סי' שכ"ד מעמיד אדם בהמתו ע"ג הפשבים מחוברים בשבת ובהמתו תולש מהקרקע אפ"ה מותר. מיהו אם העלוקה שלו אסור משום שביחת בהמתו דהא כתבו התוס' סוף פרק הפרה ד"ה הנהיג כו' דילפינן במלאכת שביחת בהמתו מהרבעת כלאים לאסור דגים משום שביחת בהמתו בשבת ע"ש. ודוקא להעמיד בהמתו ע"ג מחובר דחמנא שריא בהדיא כמ"ש התוס' דף קכ"ב דכתיב למען ינוח בהמתך ואין זה נ"ח אלא צער לבהמה אם לא תאכל ע"ש אבל לעלוקה לית לה צער אם לא יעמידנה אך דנלע"ד מטעם אחר דלהעמיד עלוקה אסור מן התורה משום דקשיא לי אהא דאמרו מעמיד אדם בהמתו ע"ג עשבים בשבת והא קיל"ן בח"מ סי' שצ"ד ס"ג העמיד בהמת חבירו ע"ג קמת חבירו אפי' בר"ה חייב נזק שלם דהוי מזיק בידים וכיון דלענין היזק מקרי מזיק בידים ולא גרמא א"כ אמאי שרי לעשות כן בשבת ואין לחלק בין לענין ניזקין ובין לענין מלאכה דהא אגן איפכא שמעינן והוא בש"ס פרק הכונס דף ס' גבי אש שאין יכול להבעיר מעצמו ודוחה הבעיתתו פטור ופריך מ"ש מזורה ודוחה מסייעתו דחייב בשבת ומשני רב אשי שם ה"מ לענין שבת דמלאכת מחשבת אסרה תורה אבל הכא גרמא בעלמא והכי קיל"ן כרב אשי וע"כ קיל"ן בח"מ סי' קנ"ה סל"ד בזורה גורנו ודוחה מוליך המרץ ומזיק חבירו פטור שהדוחה הוא שהוליך ע"ש הרי אף דלענין היזק פטור אפ"ה בשבת הוי מלאכה לחייב וא"כ בהעמיד בהמת חבירו ע"ג קמת חבירו דחייב לענין היזק כמזיק בידים ק"ו דנהוי מלאכה בשבת אמאי שרי לכתחלה בשבת וע"כ צ"ל דלענין נזקין הכל תלוי אי ברי הזיקא אי לא לכן בהעמיד בהמתו ע"ג קמת חבירו חייב משום דבריא הזיקא ובזורה ודוחה מסייעתו פטור אבל בשבת הכל תלוי במלאכ' מחשבת ע"כ בזורה ודוחה מסייעתו דמחשבתו לבדר מתוכו הפסולת ונעשי' מחשבתו אף שהדוחה מסייעתו חייב דהא נעשית המלאכה על ידו אבל בהעמיד בהמתו ע"ג מחובר דאין כוונתו ומחשבתו על שום מלאכה רק שבהמתו תאכל ותמלא כריסה ואין מחשבתו על המלאכה כלל לכן פטור. כיון דהוא אין עושה כלום וגם מחשבתו לא היה על המלאכה כלל ולפ"ז נתברר בעלוק' פייאפקו דעיקר מחשבתו שהעמידה כדי שתעשה חבורה באדם ושתמצוץ דמו דמלאכ' גמורה היא כדאיתא פרק ר"א דמילה שפיר נלמד בק"ו מזורה ודוחה מסייעתו דפטורה בנזקין אפ"ה חייב בשבת קל וחומר לעלוקה דבכה"ג ודאי חייב בניזקין כמו מעמיד בהמה ע"ג קמת חבירו דהוי כמזיק בידים כמ"ש מכ"ש דהוי מלאכה בשבת. וליכא לאקשויי על הא דח"מ סי' רצ"ד ס"ג דמקרי מזיק בידים. מהא דהשיך הנחש י"ל שאני התם דאית הנאה בבהמה מאכילת' והוי ברי הזיקא. אבל לנחש ליח הנאה בנשיכת' ולא ברי הזיקא תו ראיה מדין צידה דסימן שי"ז דפסק הרמב"ם אם הבהיל האדם את הצבי ועמד בפניו עד שהגיעו הכלב ותפסו הכלב הוה צידה וחייב עכ"ל. הרי אף דלא צודהו האדם רק הכלב חייב וע"כ משום דמלאכת מחשבת אסרה תורה והיינו כדפי'. ומזה ראיה דלטחון חטים ברחיים של מים בשבת אף שהמים טוחנין אף על פי כן אסור ליתן חטים לתוך הרחיים מן התור' דהא אפילו בנזקין כי האי גונא בזורק של חבירו לרחיים וניזק חייב דהוי כזורק לתוך האש וק"ו בשבת דזה לא כמ"א סי' רנ"ב שכתב שם דלא אסר רק מדרבנן וע"ש זה אינו דלכ"ע חייב מדאורייתא כטוחן ממש מידי דהוי אזורה ודוחה מסייעתו דמלאכת מחשבת אסרה תורה ק"ו בנותן לרחיים דאפי' בנזקין חייב כדפרישית. מ"ש מ"א שם להביא ראיה מהתוספות דפ"ק דף י"ח ד"ה לימא כו' עד דטעמא דבית שמאי דגזרינן כו'. וקשה מכל מקום לימא גבי רחיים נמי משום גזירה אלא ע"כ דליכא חיוב חטאת ברחיים של מים עד כאן לשונו לאו ראיה היא כלל דלרבה ע"כ אתיא כבית הלל דאם לא כן גבי מוגמר ודכוותייהו נמי לגזור וזה פשוט. גם מה שכתוב שם דכ"מ בסמ"ג וסמ"ק לא משמע שם מידי. העולה מזה להעמיד עלוקה בשבת אסור מן התור' וכן לטחון ברחיים של מים גם כן מן התור' הוא אסור והן אבות מלאכות:

דגול מרבבה על אבן העוזר

רמט בס"ק ג' במג"א מצריין דגול מרבבה בד"ה וקשיותו נכונה כו'. מצריין בטעות וצריך לציינו על אבן העוזר כאן בסי' זה:

רעג באבן העוזר ומשכחת קידוש בלא סעוד' אם שמעו הקידוש והן לא שתו כו'. משמע מדברי הרב ריה דאף למאז דס"ל ברוב רביעית סגי ג"כ יצא ידי קידוש במקום סעודה ברוב רביעית שטעם מכוס רעא סעיף יד וא"כ לא משכחת דין זה שיהא קידוש דוקא במקום סעודה רק להשומעים אבל המקדש עצמו כבר יצא בטעימת הכוס וא"כ האיך אמר שם בגמרא ואף רב הונא סבר אין קידוש אלא במקום סעודה קידש ואתעקרא שרגא ועיילי' למנורה לבית גננא כו' וקידש וטעם מידי אלמא אין קידוש אלא במקום סעודה (על הגליון נכתב יותר אך מידים רבות הממשמשין בו נמחקו שורות הרבה מכתיבת יד הגדולה הכתובים על ידכתי

דרב יוסף עם מנהגי ור"מ דירושלמי. ולפי מה שפי' בעל ספר מרדכי וכגר"א ז"ל י"ל דגם בדיעבד אסור בין בפסח בין בשאר הנאכלין ליום אחד ודוק.

אלא שקשה לי על פי' בעל ס"מ וכגר"א ז"ל דכתב היכא נמי פס"מ כר"ע וכיינו כך משנה (דף ל"ו) בפסחים דלכאורה אתיא כר"ע וכמ"ש שם התי"ט ע"ש. ונכי דמשנה דמגילה (דף כ') ל"ק דו"ל דהירושלמי לא ס"ל כגמרא דילן דאתי לאתויי מ"ש. אבל מהכיא משנה דפסחים שם קשה ול"ע.

וע"כ הכ"ל לפרש ד' כ' תוספ' ע"פ מ"ש התוס' בפסחים (דף פ"ט) בד"ה דאלו קשה לר"י דתנן פ"ק דברכות כל הנאכלין ליום אחד מצותן עד שיעלה עמוד השחר וקאמר בגמרא ואילו אכילת פסחים לא קתני כו' ומאי קא פריך והא הכא משמע דשייך למתני גבי פסח יום ולילה וא"כ הוי בכלל הנאכלין ליום ולילה דקתני התם. וי"ל דהתם הוי לי למיתנא בהדיא לאפוקי ממשנה דאיהו מקומן (דף נ"ו) דקתני אינו נאכל אלא עד חצות והיינו מדאורייתא דומיא דאחריני והיון דלא קתני לי בהדיא ש"מ דסבר אינו נאכל אלא עד חצות כמשנת איהו מקומן ע"ש. והשתא יש לפרש דר"מ קאי על מאי דקאמר דמאן דלא חני אכילת פסחים אתיא כר"א דלכאורה י"ל דאפילו למאן דלא חני אכילת פסחים במשנה מ"מ י"ל דאתיא אפי' כרבנן והא דלא קתני אכילת פסחים היינו משום דבכלל כל הנאכלין ליום אחד הוא וכמו שהקשו בתוס'. וע"ז קאמר ר"מ דלית כן אכילת פסחי היינו דאכילת פסחים אינו בכלל כל הנאכלין ליום אחד [ולגירסת הגר"א ז"ל מ"ש בפשיטות. ואפי' לי גרסינן אפי' כרבנן נמי מ"ש דר"ל דלא תימא דאכילת פסחים הוי בכלל כל הנאכלין ליום אחד וא"כ אתיא נמי כרבנן אינו כן דאכילת פסחים לא הוי בכלל כל הנאכלין ליום אחד] דתנן בפסח אחר חצות מטמא את הידים אלמא דסחים לן כר"א וא"כ הוי לי למיתנא בהדיא אכילת פסחים לאפוקי מכך משנה וכמו שחילו בתוס' הנ"ל. ומש"כ למאן דלא קתני במשנה אכילת פסחי ע"כ י"ל דאתיא כר"א ולא כרבנן.

הנ"ל לפרש הירושלמי אליבא דהרמב"ם ז"ל.

ונראה להביא ראי' לדעת הרמב"ם ז"ל דבכל הנאכלין ליום אחד גם בדיעבד אסור אחר חצות. מדתניא בת"כ פי' לו לא יניח ממנו עד בקר אבל אוכל הוא כל הלילה א"כ למה אמרו חכמים עד חצות להרחיק מן העבירה אבל אין מחשבה פוסלת בכם ואין חייבין עלי' משום נותר עד שיעלה עה"ש. וכ"כ בתוספתא פ"ב דמגילה ע"ש. ואי בדיעבד נותר אחר חצות לא שייך למיתני דאין מחשבה פוסלת בכם ואין חייבין עליהם משום נותר היון דמותר אפי' לאכול להתחלה אם לא אכל קודם חצות. אלא מוכח דאסור בדיעבד לאחר חצות ומש"כ אילטריך לאשמועינן דמ"מ אין מחשבה פוסלת בכם ואין חייבין עליהם משום נותר עד שיעלה עה"ש ודוק.

סימן עג.

תשובה לחכם א' בענין עשיית מצת מצוה:

הנה מה שהאריך בת"ל שי' לפסול מצת מצוה שנילושה ונערכה במחשין הכולך בכם הבלטקטרי מטעם שנעשית מאלי ולא מכח אדם ובעיונו שיהי' אמור ונעשית

* ואולם עדין בעי שאדבר הש בבה משמע שיעלה הי' פלא גרמא
אם כ' אל מלאכת מחשבת גם אלא אנלכו דלא ולצ"ל מוסבת אלאת הרגש פגולים ל' אל הרשב

גרמה. ועי' ש"ך בח"מ סי' תי"ח סק"ד ודוק ואכמ"ל. ונראה דגם להמג"א דס"ל דבטוחן בריחים של מים אינו חייב מכ"ת לאו משום דס"ל דלא הוי מעשה דאדם אלא משום דלא הוי במשכן הכ"ג וכמ"ש בס' קרבן נתנאל בספ"ק דשבת וכ"כ בנחיב חיים במג"א שם. ומ"ש בתג"א שם בשני חלאי עגולים וע' בתוס' ספ"ק דע"ז הו'. אין זה מד' המג"א אלא דגה היא מחזה תלמיד ודוק.

סימן עד.

ולדבריו משמע דליכא לחלק בינו לבין חבירו ואם הוא בכריסו אף דיכול לחתוך בעצמו מ"מ רשאי גם חבירו לעשות השבות דאין מיוק בין ישראל זה לישראל אחר כיון דלא סגי רק שיעשה ישראל השבות לא איכפת לן אם עושה בעצמו לצורך עבודה או חבירו ולדבריו י"ל כ"ש שבותין המותרים לצורך חולה אף אם החולה בעצמו יכול לעשות רשאי אף ישראל אחר לעשות דכל ישראל כאחד דמי ועיין רש"י חולין (דף קל"ה ע"ב) כל ישראל נקראים בלשון יחיד דומגא זה כיון דבעצמו רשאי לעשות השבות לגרבו אף חבירו רשאי.

ס' כ"ז · ראיתי

בחשובת שבות יעקב (מ"ב סי' מ"ה) לאסור להעמיד ספס המות לזבובים בשבת ואף לענבי סיזוק ממון בכה"ג פטור משום דלא הוי רק גרמא כל היכא שאינו בא שסיזוק מיד מ"מ באיסור שבת דחמור לאסור לרוש עפילת שמה וכעת אין ספר ח"י · ולכאורה דבריו מוקשים הא מבואר בשבת (דף ק"כ) בגרס כבוי מותר מדכתיב וכל מלאכה לא יעשו עפי' אסור גרמא שרי ועיין ש"ע (סי' של"ד סכ"ג וכ"ד) כ"ו שאינו עושה מעשה כבוי בידים ליכא לאיסור ואף דפחיתת הדלת אסור כנגד הגר דשמא יכבנו הרוח כמבואר (סי' רע"ז) שם הוי כשעשה מעשה בידים דע"י פחיתת הדלת מעשב הרוח והוי כמכבי בידים כיון דבא ע"י כחו אבל גרם שרי וכנ"ל בשמה נמי כיון דאין הזבובים מתיים מכחו רק ע"י גרמתו וסיבה רחוק' שמיתת הסס ל"ה רק גרמא ושרי · ואף להאוסרים (סי' של"ד) גרם כבוי לחת מים ממש הייט כיון שבודאי יבא האש שבכר דולק גם לשם ויתכב' משא"כ בהעמיד הסס אינו ודאי שיבאו הזבובים ואדעתא דנפשייהו אוכלים וגם מה שאוכלים אין זה ממיתן מיד בכה"ג לכ"ע י"ל דגרמא לא נאסר · ועי' מג"א (סי' שכ"ח ס"ק נ"ג) שכ' לאסור להעמיד עוקה לתלות הסס (שקורין איגלי"ן) מהא דמבואר בסנהדרין (דף ע"מ) הטיך בו האש דחייב דלאו גרמ' הוא רק כתוקע סכין בבטנו ורבנן לא פטרי רק משום דס"ל דאדם מעצמו מקיא אבל גבי עלוקה שוי כשעשה בידי' והייטו שם שמבי' עלוק' והעחיד' לאוליא הדם אבל היכא דאינו מעמידו ממש רק גרמא בעלמא מותר:

ובספר

אבן שוחר שם כתב דאדרבא משם ים דאיה להיפך דליכא איסור תורה דהא כתבו התוס' ב"ק (דף כ"ג) דהטיך בו נתם דאם נעל יד חבירו ואחב לתוך פי הנתם לכ"ע פטור כי פליגי כשדחק שיני הנתם תוך בשר חבירו מר סבר אדם בין שיניו שומר והוי כהרגו בידים ומ"ם מעצמו מקיא הרי מבואר דלכ"ע בעלוקה לא עביד כלום · ולענ"ד דברי המג"א נכונים דהא התוס' ב"ק (דף כ"ו) כ' דהא דכפתו במקום שסוף תחב לו ליגם לבא וכן כפתו לפני אדי דפטור הייט אם כפתו במקום שהי' אבל אם כפתו והכיתו חייב וכתבו הא דהטיך בו את הנתם דפטור נמ"ד מעצמו הוא דמכים אמאי פטור נפי מה שפי' שאם ידו לתוך פיו והטיך לחייב משום אבן דודאי הנתם יזיק האדם וכ' דשאני הנתם דאדם עדיין בעולם · ולכאורה עדיין יקשה נמ"ד אדם בין שיניו שומר נמ"ם התו' דדוק' כשתחב ודחק שיני הנתם בבשר חבירו אז חייב אבל אם הכניס יד חבירו בפי הנתם מקרי שיסוי ופטור ואמאי הא לא גרע מכפתו והכיתו לפני אדי דחייב ותירצו התוס' דאין האדם עדיין בעולם ל"ם נמ"ד אדם בין שיניו שומר וע"כ צ"ל דכ"ז שלא תחב ודחק שיני הנתם אינו ודאי שיזיק · ונפי זה בהנך עלוקות שבבגן נמצון דם אדם ודרכן כשבשדין על בשר אדם מוצין דמו הוי כשעשה מעשה בידים ובכה"ג כשהזיקו בכך ודאי חייב ותמילא הוי לענין שבת כשעשה מלאכה בידים · ועי' רמב"ן בדיני דגרמי שכתב הטעם דשיסה בו את הנתם דפטור משום דלא גרם נזק הזיק אלא מעצמו הוא ול"ד לאסור כו' אבל הכא הא קאי גברא וקאי הנתם ודומ' לתמון המוטל נאפי המסיקין ובא אחר ואתר עלו ונעלו שהוא פטור אף ע"פ שאין רצונם לעלו אלא מתחת עצה זו שהשיאם זה לעלו עי"ש בדבריו עוד · מבואר מדבריו דהיכא דל"ה כאן הנתם והוא הכיא הנתם ושיסה בו חייב גם נראה דחולק בזה ע"ד התוס' וסובר דהיכא דעושה מעשה בידים כגון שנתן יד חבירו בפי הנתם חייב רק שיסה נתם דפטור אייבי ע"ד שנתן עצה לבוך · אולם לת"ם הרמב"ן אח"כ לדמות אותן המתרלי דשיסה בו נתם אייבי היכא דים ספק אם מנו לי' וכתב דבריה הוא ומשיך נמי פטור מבואר דבכה"ג פטור לדידן דקי"ל כחכמים · ובאמת קשה מאי קס' לי' מהשיך לרבנן הא מבואר בש"ם הטעם דנתם מעצמו מקיאו ונריך לומר דאעפ"כ הקשה כיון דודאי בריה הזיקו יתחייב נכן מתרץ כיון שהיה כאן הנתם נכך פטור אבל אם הביא הנתם י"ל אף בשיסה בו חייב אם כן בהנך איגלי"ן דמכיאן ונותנן עד בשר אדם נאו גרמא הוי רק כמעשה בידים ודברי המג"א נכונים:

ומה"ם

שנ"ד) דהמעמיד בכמה ע"ג קמת חבירו חייב מדין מזיק ובהטיך הנתם פטור ותירץ דלענין נתם לא בעינן הזיקא ודבריו מוקשים דמ"ם בתחב ודחק שיני הנתם אמאי פטור נחכמים ושם בריה הזיקא כמ"ם תוס' ב"ק (דף כ"ו) · אולם עכ"ז זה שפיר מתרלי התוס' כיון דאין אדם עדיין בעולם נכך פטור מהא"כ בהעמיד בהמה ע"ג קמת חבירו.

ומ"ם בנא"ה א"ם במעמיד בהמה שהה מעשה בידים מהא"כ בהטיך הנתם איירי דכבר הי' כאן הנתם וכמ"ם הרמב"ן:

עוד

כתב הא"ע לרא"י דליכא איסור דאורייתא מהא דקי"ל מעמיד אדם בהמתו ע"ג עשבים בשבת ובהמתו תולשת מן הקרקע והא לענין מזיק חייב בכה"ג מזיק בידי' ומבואר בש"ם ב"ק (דף ס') בליבה וליבתה הרוח ואין בגבויו כדי לגבות פטור ופריך הש"ם מ"ם מזורה ורוח מסייעתו דחייב ומשני רב אחי לענין שבת מלאכת מחשבת אסרה תורה אבל הכא גרמא בעלמא הוא · הרי אף מה לענין היזק פטור לענין שבת הוי כשעשה מלאכה א"כ ק"ו במעמיד בהמתו דלענין מזיק חייב אמאי מותר בשבת וע"כ הטעם לענין שבת אלו במלאכת מחשב' ובזורה ורוח מסייעתו מחשבתו לזה אבל במעמיד בהמתו אין מחשבתו על המלאכה כלל רק שתאכל והוא אינו עושה כלום וגם מחשבתו ל"ה על המלאכה · ולפי זה באינגלי"ן דעיקר כונתו על המלילה נלמוד מק"ו מזור' ורוח מסייעתו דבמזקין פטור ואעפ"כ חייב בשבת ק"ו בהה דחייב בניזקין דאור מלאכה בשבת · ולענ"ד המעיין שם ב"ק ברא"ש מבואר הטעם בזורה ורוח מסייעתו דחייב בשבת דבאבי חייבתו התורה כיון דמלאכה זו עיקר עשייתה ע"י הרוח ונעולם ל"ה אלא גרמא לכך פטור בניזקין ונפ"ז אף היכא דחייב בניזקין כמו במעמיד בהמתו ע"ג קמת חבירו מ"מ לענין מלאכת שבת לא תעשה מלאכה כתיב עשייה אסור גרמא שרי · וכמו כן אשכחן דלענין מזיק הוא דחייבה התורה שונג כמזיד מחייבינן יותר ממה דחייב לבני רוצח כמבואר בביאור חידושי הר"ן סנהדרין (דף ע"ז) וז"ל לפיכך אני אומר שאין לדמות מזקי ממון לרוצח לענין חיוב מיתה משום דרוצח אקיל רחמנא גביה דלא עשה בו שונג כמזיד ואונס כרצון וכיון שכן בענין שיעשה מעשה ממש ובריה הזיקא קודם שיתחייב מיתה בהיא דכפתו לחבירו ואתקיל עלי' בדקא דמייא דבכה שני פטור משום דל"ה גייהי אלא בכח ראשון ובכה שני אע"ג דבריה הזיקא כיון דלא עביד מעשה ממש אלא בגרמא פטור ואלו דכוותה לענין ניזקין אינו פטיא חפלי חבירו בקרקע ואתקיל עלי' בדקא דמיא. ונאבדו אפי' בכה שני משמע דחייב דכה שני בריה הזיקא והוי דינא דגרמא ממש עי"ש בתוך ומה מפרך הק"ו דהא"ע שדן מה דחייב בנזקי ממון יתחייב בשבת דאיכ' נמפרך לגיהה יוכיח וכמו בוצאה דלא עשה שונג כמזיד ואונס כרצון פטור בגרמא אף בבריה הזיקא כ"כ לענין מלאכת שבת כיון דלא עשה בה שונג כמזיד ואונס כרצון פטור בגרמא ומבואר בש"ם שבת (דף ק"כ) עשייה אסור גרמא שרי וממיל' אף דלענין נזקין חייב המעמיד בהמתו ע"ג קמת חבירו מדין מזיק מ"מ לענין מלאכת שבת לא הוי מלאכה · ועי"ש עוד בהר"ן בשם רבינו דוד שאין חיוב נזקין אלא בכח ונפועל לא בשם שנעשה ורוח מלייה פועלת היא ורואין אותם כאילו הי' בכח אדם ע"י שהיא מלייה ובכפתו חבירו לפני אדי דפטור משום דאדי אדעתא דנפשי' קאכיל ומש"ה פטור אבל הרוח המלייה היא בטבע וכיון שהוא בטבע רואין אותה כאילו היא פועל המבעיר אתם ועי' ש"מ ב"ק ר"פ הכונס משם הרא"ם בדברי הר"ן הגו' הנפרם יש בין חיוב מיתה לחיוב נזקין וכ' דמשיך דפעריגן לגיל לרבנן דוקא ממיתה אבל בנזקין חייב רק מששה פטור אף לענין נזקין דהתם אינו מקרייב אלו כלל ומבואר מדבריו דחולק ג"כ ע"ד תוס' ב"ק (דף כ"ג) הל"ל · עכ"פ מבואר אף מה דחייב לענין נזקין מ"מ לענין מיתה לא הוי כשעשה מעשה כן נמי לענין חיוב מלאכת שבת אינו חייב ואינו דומה לזורה ורוח מסייעתו דשם עיקר המעשה בא מכחו וגם עיקר מלאכה זו כך נעשה כמו שכ' הרא"ש אם כמ"ש הר"ן כיון דהוא בטבע הוי כאילו פועל הוא משא"כ בכפתו לפני אדי דאדעתא דנפשי' קאכיל כן נמי מותר להעמיד הבהמה דאדעתא דנפשה אכלה ולענין ממון חייב מזיק ולענין חיוב מיתה ל"ה כשעשה מעשה ממש כן נמי לענין שבת ל"ה כשעשה מלאכה:

ומ"ש

האה"ע מה"ע להגיג על המג"א (סי' רל"ב) דכ' לאת חנים ברחיים של מים בשבת ליכא חיוב חטאת וכתב הוא דהא בנזקין כה"ג בזורק ש"מ לרחיים של מים והזיק חייב דהוי כזורק לתוך האש וק"ו בשבת נמ"ם ק"ו פריכה היא דרוצח יוכיח. ולמ"ם הר"ג בשם ר"ל דבכפתו לפני אדי דפטור הוא מטעם דאדי' אדעתיה דנפשי' אכיל ורוח מלייה הוא בטבע רואין אותו כאלו הוא פועל א"כ בטחן ברחיים אף שעדיין ל"ה טוחן מ"מ כיון שבטבע כמיים לבא הוי כמו רוח מלייה לחייב אף לענין רוצח וי"ל דגם לענין שבת הוי מלאכה אולם בכ"ז י"ל דעכ"פ לא הוי פועל ממש ולא נקרא עשיות המלאכה ע"י המים דבשבת מלאכת מחשבת אסרה התורה כמו שהי' במשכן ומלאכת שמחיה הי' ברחיים של יד לכן י"ל דע"י רחיים של מים ל"ה כשעשה מלאכה בידים וזה דעת המג"א ועוד הא גם לענין לגיתה מסקי התוס' בסנהדרין (דף ע"ד) ד"ה סוף דכל הני דסוף תמה ואינה ואדי כו' דדמי לכה כמו אם נמי שלא המיתה אלא ברוח מלייה פטור ממיתה אלא לענין ממון חייב נזק שלם · ועי"ש במהרש"ל דודאי נמ"ד אשו משום ממונו אינו חייב במיתה אלא בהאיש נופו של עבד המבואר בב"ק ונמ"ד אשו משום תניא יש לחייבו אפילו באינו מלא בגופו וכגון שהניח במקום אחר אם יכול האש לבא בלא רוח מלייה חייב כמו שכתוב כי אלא אם מעצמה כו'

לאכל